İNSANLIĞIN POEZİYASI

Ümumiyyətlə, cəmiyyətdə insanlara gördüyü işə görə, əməli fəaliyyətinə görə, eləcə ünsiyyət qabiliyyətinə görə ətrafında olanlara - istər qohum olsun, istər yad olsun, dəxli yoxdur, münasibətinə görə dəyər verilir. Hər hansı bir şəxsin lovğa davranışları, əsası olmadan özündən razılıq keyfiyyətləri nəinki mənfi münasibət yaradır, həttə qəzəb doğurur, etiraza səbəb olur.

Şəddad Cəfərovun bir üstünlüyü var ki, o, əməli fəaliyyətində də, davranışında da təqdir olunan simadır. İllər boyu mənimsədiyi həm elmi, həm də praktik cəhətdən yüksək dərəcəli mütəxəssis kimi formalaşdığı sahəyə aid bilik və təcrübəsini cəmiyyətin mənafeyinə uyğun sərf edir.

Vəzifə pillələrində qalxdıqca çoxları elə düşünürdü ki, o, adamlardan ayrı düşəcək. İnsanlarla arasında çoxları kimi süni maneə sədləri yaradacaq. Amma o, bu yolu seçmədi. İmkanlar artdıqca, səlahiyyət böyüdükcə insanlara daha yaxın oldu. Hər kəsin istək və arzusuna imkanları daxilində yardımçı olmağa çalışdı.

Zamanı axar çaya bənzədirlər. Bir anda yaşadığımız zamanı biz təkrar görə bilmirik. Demək, hər hansı bir əməlimizin də eynilə təkrarını görə bilmərik. Yaxşı əməlimiz də, pis əməlimizdə - əgər həyatımızın bir parçası olaraq yaşanıbsa, o artıq tarixin ixtiyarındadır və onu dəyişdirə də bilmərik. Şəddad Cəfərov da məhz həyatın bu pozulmaz qanınauyğunluğunu özünün həyat amalına çevirərək fəaliyyətini elə qurmağa, elə tənzimləməyə cəhd edib, çalışıb ki, sonradan ötən günləri iztirabla xatırlamalı olmasın.

Çox güman ki, yaşının indiki çağında ona olan böyük ehtiramın kökünü onun elə həyata münasibətində axtarmaq lazımdır: «Xeyir əməl, humanist münasibət daşa yazılmış yazı kimidir», - bu hikməti məhz Şəddad Cəfərovun dilindən eşitmişəm, adicə söhbətimiz zamanı danışığından, nitqindən keçib. Hiss etmişəm ki, o, danışdığının fərqinə varmadan - yəni bu ifadənin bir hikmət olduğunun fərqinə varmadan işlədir. Təkcə nitqinin bəzəyi üçün yox, həm də həyatı mənalı edən mahiyyət kimi, təcrübəsindən, gördüklərindən nəticə kimi, düstur kimi dilə gətirib.

Çox güman ki, Şəddad Cəfərovun həyat və fəaliyyətini, onun zəngin-mənəvi mühitini, həyat yolunu müasirləri olan yazıçıların, şairlərin sənət müstəvisinə çıxarması da elə onun məhz cəmiyyətə münasibətilə bağlıdır.

Onun məhdud yerliçilik keyfiyyəti yoxdur. Onun üçün doğru var, düzgün var və bir də doğru-düzgünün üzərinə kölgə salan mahiyyətə münasibət var.

Kimsəyə sirr deyil ki, Azərbaycan xalqının şərəf tarixi kimi adını əbədiləşdirmiş simalar az deyil. Bu örnək olan tarixi şəxsiyyətlərin haqqında yazılanları adlarına layiq araya-ərsəyə gətirməkdə Şəddad müəllimin xidmətləri əvəzsiz olub. Onun II Cahan savaşındakı qəhrəmanların həyat yolunu əks etdirən əsərləri, nəşr sahəsindən xidmətləri artıq danılmaz faktlarla təsdiqlənir. Eləcə də Qarabağ savaşında şücaətlər göstərmiş bəlli adlar-ünvanlar kitablara çevrilib, əbədiyaşar abidələr olub və bu kitabların, bu abidələrin araya-ərsəyə gəlməsində Şəddad müəllimin canıyananlıqla çalışmalarını müəlliflər heç vaxt unutmurlar.

Bu sıradan çoxlu misallar gətirmək olar. Ancaq onu yaxşı tanıyan müəllif və redaktor kimi təqdir olunan şairlərdən, qələm sahiblərindən biri kimi Fəxrəddin Ziyanın yazdıqlarını çox mötəbər mənbə hesab etmək olar. Həm də, söhbət elə Fəxrəddin Ziyanın qardaşlarına, özünə doğma olan Şəddad Cəfərova münasibətindən söhbət gedirsə, onda elə onun dediklərinə bir daha qayıtmaq daha çox yerinə düşərdi: «Cəsur sərkərdə Həzi Aslanovun ömür yolundan bəhs edən «General» romanının latın qrafikası ilə yeni nəşrini hazırlayırdıq. Əsərin müəllifi, xalq yazıçısı Hüseyn Abbaszadə xəstə

nasibət işin keyfiyyətinə daha üstün təsir göstərir. Bu məqamı Fəxrəddin Ziyanın qeydlərində də dəqiq müşahidə kimi görmək olur: ««3 saylı Bakı Mətbəəsi» ASC-nin sədri Şakir Acalovla yaxın dostam. Ötən illərdən birində kitab işimlə bağlı onunla iş yerində görüşdüm. Həmin gün Şəddad müəllimin də bu mətbəədə direktor işlədiyini bilib çox sevindim. Sevincimin başqa bir səbəbi də Şakir müəllimin Şəddad Cəfərovu əvəzsiz peşəkar kimi qiymətləndirməsi oldu». Beləliklə, bir insanın həyatının görünən və görünməyən tərəflərini ayrı-ayrı müəlliflərin obrazlı münasibətləri fo-

yatırdı. Kitabın redaktoru olduğumdan yeni nəşrin gərginlikləri gözlərim önündədir. Həm generalın ruhuna ehtiram əlaməti olaraq, həm də müəllifi sevindirməkdən ötrü Şəddad müəllim bütün texniki imkanlardan istifadə etməyə çalışırdı. Nəticədə kitabın üz qabığı müəllifin istəyinə uyğun olaraq süni dəridən nəfis şəkildə hazırlandı. Bu, Şəddad Cəfərovun kitaba, yaradıcı insana, qəhrəmanlığın ən yüksək zirvəsi sayılan Həzi Aslanova, bütövlükdə Azərbaycana məhəbbətidir». Doğrudur, həqiqətən Həzi Aslanov haqqında yüksək poliqrafik dəyərdə kitabın nəşri elə Azərbaycana məhəbbətdir. Və bu yöndə Şəddad Cəfərovun gördüyü işi Fəxrəddin Ziya bir şahid kimi xatırladır. Üstəlik biz Fəxrəddin Ziyanın qeydlərində Şəddad Cəfərovun «General» romanının müəllifi Hüseyn Abbaszadəyə ehtiramlı münasibətini də görə bilirik.

Şəddad Cəfərov işlədiyi kollektivdə səmimi münasibət yaratmağın ustasıdır. Uzun illərdir ki, mən də bu kollektivlə yaradıcılıq və işgüzar əlaqələr saxlayıram. Müəllifi və redaktoru olduğum çoxlu kitablarım Şəddad Cəfərovun çalışdığı mətbəədə işıqlığa çıxıb. 3 saylı Bakı mətbəəsi ASC-nin sədri Şakir Acalovla onun münasibətindəki doğmalıq ayrıca bir yazının insan münasibətlərindəki mürəkkəbliklərin fonunda yüksək əyarlı iş üçün səmimiyyətin rolundan danışmaq üçün əsas verən çox əhəmiyyətli bir faktdır. Şakir Acalovun Şəddad Cəfərova hörmətli münasibəti bizdə belə bir qənaət yaradır ki, qeyri-səmimi rəsmi münasibətdənsə, səmimi, qeyri-rəsmi mü-

nunda göstərməyə çalışırıq. Şübhəsiz, hər birimizin münasibətini göstərən yazılarda obyektiv və subyektiv tərəflər ola bilər. Hətta, subyektiv tərəflərin özündə də cəmiyyətin mənafeyi əsas götürülürsə, demək, bunun özündə də bir obyektivlik var. Yəqin ki, Fəxrəddin Ziya da elə bunu demək istəyir: «Şəddat müəllim dövrümüzün ən işıqlı simalarındandır. Onunla ilk tanışlıqdan təmənnasızlığın şahidi olmuşam. O, heç zaman gözləmir ki, kimsə ona ağız açıb nəsə xahiş etsin. Bir şəxsin ehtiyacını bilən kimi ona yardımçı olmağa çalışır».

Fəxrəddin Ziya bu səmimi və dəyərli qeydlərinin sonunda belə bir qeyd də verib: «Xeyli əvvəl yazdığım «Yaxşılar» şeirimi yaxşıların yaxşısı saydığım Şəddad müəllimə ərməğan edirəm». Elə Fəxrəddin Ziyanın şeirinin adından çıxış edərək onu poetik münasibətə gətirən səbəbi də yaxşılar adlandırmaq olar.

Fəxrəddin Ziya «Yaxşılar» adlandırdığı şeirinə belə bir epiqraf da verib: «Yaxşı kişilərlə dostluq edin». Sonra da bu ifadənin Məhəmməd peyğəmbərə məxsus olduğunu ayrıca qeyd edir.

Heç şübhəsiz, Fəxrəddin Ziya da ilhamlı bir şairdir. Xüsusilə, cəmiyyəti təbiətlə, insanı cəmiyyətin və təbiətin özündən təcrid etmədən insana bütövlükdə cəmiyyətin özü, təbiətin özü kimi baxmaq sarıdan yaradıcılıq örnəkləri ilə tanınması göstərir ki, onun həyata baxışı kifayət qədər kamildir, əhatəlidir. Elə Şəddad Cəfərova həsr etdiyi "Yaxşılar" şeirində də məramını zamanın və təbiətin fonunda şərh et-

məyə çalışır. Əgər təbiətdə harmoniya pozulmursa, onda təbiət insanın daha sağlam yaşaması üçün əsas mənbədir; eləcə də cəmiyyət. Mənəvi cəhətdən yetkin cəmiyyət kamil insanın formalaşmasına real zəmin olur.

Fəxrəddin Ziya əvvəlcə mətləbə təbiət motivlərindən gəlir. Əlbəttə, təbiəti zamandan ayırmamaq şərtilə:

-

-

-

Maraqlıdır ki, yaxşı bir insan haqqında fikir deməyə hazırlaşan şair hələ onun haqqında heç nə demir. Amma saf, duru bulaqlardan danışır. Bağı, bostanı, zəmini bar-bəhərə gətirən suları tərənnüm edir. Və eyni zamanda, könlümüzün sərin bir bulaq suyuna möhtac olduğu zaman o duru sudan necə bəhrələnirik, təşnəmizi, yanğımızı söndürmək üçün suya necə istəklə üz tuturuq... bax, bu məqamlara diqqəti yönəldir:

-

Nəhayət, şair yaxşı bulağı, yaxşı kəhrizi, yaxşı çayı həyatın qaynağı kimi görür və buna uyğun olaraq insandakı aliliyi, mənəvi saflığı da məhz su duruluğuna bərabər tutur. Və hesab edir ki, hər hansı bir şəxsin ləyaqətli sovqatı da, yaxşı payı da elə müdrikliktdir:

-

-

-

Az görməmişik ki, mənəvi cəhətdən təbiəti duru olmayan birisi cüzi bir yaxşılığı necə təmənnaya çevirir. Yaxşılıq etdiyi şəxsin başının üzərindən Tantal qayasına çevirib asır. Və sanki yaxşılığının əvəzini almayınca onun başının üzərindəki qayanı götürməyəcəyini az qala qızara-qızara deyir. Belələrinin təmənnalı yaxşılığı insanın gələcəyə ümidini öldürür. Həyatı insanın gözündən salır. Ancaq elələri də var ki, əvəzsiz, təmənnasız olaraq bəxş etdiyi bir payı heç vaxt yada salmır. Bunun üçün qətiyyən əvəz gözləmir. Şübhəsiz, beləlləri cəmiyyətin gözündə alilik kəsb edir, ucalır. Məhz Fəxrəddin Ziya da şeirini həsr elədiyi ədəbi obrazda, yəni Şəddad Cəfərovda elə bu üstün keyfiyyətləri görür və onu ilhama gətirən duyğunu da məhz onun təmənnasızlığından alır:

,

-

.

-